

Az Európai Unió, Latin-Amerika és a Karib-térség harmadik csúcstalálkozója

Pólyi Csaba

A mexikói Guadalajara városa adott otthont május 28–29-én Rio de Janeiro (1999) és Madrid (2002) után az Európai Unió (EU) és Latin-Amerika, valamint a Karib-térség (LAMKT) sorrendben harmadik csúcstalálkozójának. Az EU 25 tagállama és a LAMKT 33 országának állam- és kormányfői az előzetesen meghatározott két központi téma (multilateralizmus és társadalmi kohézió) köré csoportosították megbeszéléseiket a három-három munkaasztal keretében, és a 104 pontos Guadalajarai Nyilatkozatban megerősítette a két régió stratégiai partnerségét.

A csúcstalálkozó értékelése a szakmai körökben és a sajtóban meglehetősen széles skálán mozog. Az események reális felméréséhez az alábbi szempontokat érdemes szem előtt tartani:

- * A nemzetközi kapcsolatok kritériumai szerint egy Észak–Dél típusú nemzetközi csúcstalálkozóról volt szó, amely a két régió komoly különbségei ellenére is egyeztetett álláspontokat fogalmazott meg a nemzetközi élet fontos kérdéseiben (pl. az ENSZ-reform szükségessége, a multilaterális megközelítés erősítése stb.).
- * A korábbi csúcstalálkozók nehezen emészthető monológjai helyett formai újításként a kiválasztott témák kerekasztalos megvitatását, a párbeszéd elősegítését helyezte a középpontba.
- * A megfelelő előkészítés jegyében 17 előzetes tanácskozássra, konferenciára került sor, amelyen a gazdasági és politikai élet képviselői (köztük parlamenti képviselők), a tudományos élet intézményei és a civil társadalom szervezetei fogalmazták meg üzeneteiket az állam- és kormányfők felé.
- * A két régió eltérő körülmények között érkezett Guadalajarába. Az Európai Unió a bővítés sikerelményével és az alkotmány elfogadásának lehetőségével a tarsolyában egységes képet mutatott. Belső egyeztetési mechanizmusai alapve-

tően kifogástalanul működtek, sőt, a dohai forduló sikere érdekében rugalmasabbá tette a mezőgazdasági szubvenciókra vonatkozó ajánlatát is. Ezzel szemben Latin-Amerika a megosztottság képét mutatta, ahol Kuba és Haiti mellett Venezuela, Kolumbia és Bolívia is komoly válság jeleit hordozza. Nincs kidolgozott egyeztetési mechanizmusa, az ENSZ-ben működő GRULA-formula ilyen rendezvényeken nem működőképes.

- * A tanácskozás alapvetően az Európai Unió által kidolgozott hármass koncepció visszatükröződése (a Mexikóval és Chilével kötött „globális megállapodás” szerkezete), amely a hangsúlyt a politikai párbeszédre, a szabadkereskedelem elősegítésére és a fejlesztési együttműködésre helyezi.
- * A két régió prioritásai jelentős eltérést mutatnak, hiszen az EU számára a spanyolországi terroristámadás óta az európai építkezés mellett a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés kihangsúlyozódott, miközben a LAMKT számára a gazdasági és szociális problémák kieleződése kikezdi a demokrácia alapjait.

A biregionális csúcstalálkozó valójában egy sor kétely és bizonytalanság elosztatására is hivatott volt, amelyek még a mai napig is megalapozatlan ábrándokat tápláltak a stratégiai partnerséggel kapcsolatosan:

- (1) Mindenekelőtt világossá tette, hogy az erősödő politikai párbeszéd, a multilaterális együttműködés közös értéke nem alakítható át az Egyesült Államokkal szembeni közös fellépéssé (az USA nevesítésére törekvő kubai diplomácia veresége, hogy kimaradt a dokumentumból a Helms–Burton-törvény ismételt elvetése), mivel napjaink geopolitikai realitása az euro-atlanti együttműködés szilárdsága.

- (2) Az EU nem jelent érdemi ellensúlyt a térség számára az USA-val folytatott gazdasági-kereskedelmi kapcsolatokban. A kereskedelmi adatok világosan jelzik az elmúlt évtized tendenciáját, mivel az EU ide irányuló exportja 21,4%-ról 13%-ra csökkent, miközben a LAMKT európai exportja 24-ről 12%-ra esett vissza. Különösen hangsúlyos ez a változás Mexikó esetében, amelynek EU-ba irányuló exportja (5559 millió USD) 2003-ban a teljes export 3,4%-át jelentette, s a NAFTA tíz éve alatt a felére csökkent. Elgondolkodtató adat, hogy Magyarország kivitele az EU tagállamaiba 2002-ben több mint négyszerese volt a százmillió lakosú Mexikó EU-ba irányuló áruexportjának.
- (3) A szociális kohézió elősegítésére hivatott programokkal az EU ismételtén aláhúzta, hogy a tíz új tag felvétele nem jelent elfordulást a térségtől, sőt bizonyos értelemben az új tagok latin-amerikai kapcsolatai csak erősítik az odafigyelést. A túlzott elvárásokat azonban lehűti az EU fejlesztési támogatásának relatív szűkmarkúsága. A záródokumentum pontjai éppen azt hangsúlyozzák, hogy a térség szociális és gazdasági problémáiért a kormányokat terheli a felelősség, s nem kerülhetők meg, illetve nem odázhatók el a szükséges gazdasági és szociális reformok. Az EU azt is világossá tette, hogy a LAMKT országainak előrehaladást kell elérniük saját regionális integrációjuk területén, mert e nélkül tovább csökkenhet a térség világgazdasági és világpolitikai szerepe.

A csúcstalálkozón európai szempontból komoly változást jelentett az új spanyol kormányfő, José Luis Rodríguez Zapatero szereplése: a spanyol diplomácia újra prioritásai közé emelte a térséghez fűződő kapcsolatait. Némi meglepetést jelentett Berlusconi és Tony Blair távolmaradása, de az EU francia–német tengelye súlyt adott a csúcstalálkozóznak.

A latin-amerikaiak közül többen belpolitikai nehézségek miatt maradtak távol (pl. Toledo perui elnök). Többek szerint Lula brazil elnök erősen visszafogott volt, de bilaterális megbeszélései, illetve kínai útja is jelzi, hogy a brazil diplomácia más dimenziók és térségek felé is kacsingat. Mexikó mint házigazda igazából nem diktálta a LAMKT-n belüli tempót, hiszen helyzete több szempontból is eltér latin szomszédaitól. Az USA-hoz és az EU-hoz fűződő szabadkereskedelmi megállapodásai miatt alapvetően ellenérdekelt, hogy ezeket a jogokat a többiek is megszerezzék. Ugyanakkor geopolitikai érdekei a Brazíliával való kiegyezést igényelnék. Ezért nem tekinthető vélet-

lennek a bejelentés, miszerint Mexikó társult tagja kíván lenni a MERCOSUR-nak (ez részesévé tenné a politikai egyeztetésnek, de nem követeli meg a közös külső vámok alkalmazását).

Az EU megerősítette szándékát a MERCOSUR-ral kötendő szabadkereskedelmi megállapodás idei tető alá hozására, de a nyilatkozó tisztségviselők mindkét részről jelezték, hogy elégedetlenek a másik ajánlatával. Azért is furcsa ez a helyzet, mert a MERCOSUR esetében a legfontosabb külkereskedelmi és tőkeberuházó partner éppen az Európai Unió. A közép-amerikai és az andesi közösség országai esetében az EU jelezte, hogy lényeges előrehaladás szükséges belső integrációjuk vonatkozásában a szabadkereskedelmi tárgyalások megkezdéséhez (a dohai forduló sikeres lezárása mellett).

A találkozó értékeléséhez hozzátartozik az is, hogy az Egyesült Államok, illetve a térség hozzá fűződő viszonya végig érzékelhetően jelen volt a tárgyalások során. Részben azért, mert éppen a csúcstól írták alá az USA és Közép-Amerika szabadkereskedelmi megállapodását, másrészt pedig az Amerika közti szabadkereskedelmi megállapodás (ALCA) folyamatban lévő tárgyalásai kapcsán. Jóllehet az ALCA a novemberi amerikai elnökválasztások miatt is késedelmet szenved (eredetileg 2005. január elsején kellene életbe lépnie), de pillanatnyilag semmi nem kérdőjelezi meg létrejöttét. A brazil – amerikai szembenállás csökkentheti az ambiciózus elképzeléseket, de lényegében nem akadályozza annak létrejöttét. Egyes értékelések szerint éppen a NAFTA jelentette piacvesztés és az ALCA előrehaladása késztette és készteti az Európai Uniót a Latin-Amerikára való nagyobb odafigyelésre.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról